

STEFAN TRUCHIM

JESZCZE W SPRAWIE WROCŁAWSKICH STUDIÓW UNIWERSYTEC- KICH EWARYSTA ESTKOWSKIEGO

Michał Szulkin w swej monografii o Ewaryście Estkowskim ustalił, że czas jego studiów na Uniwersytecie Wrocławskim trwał od jesieni 1844 r. do niewiadomego miesiąca 1845 r. W tymże roku, jak twierdzi Szulkin, objął Estkowski posadę prywatnego nauczyciela w Broniszewicach w powiecie pleszewskim i stąd rozpoczął współpracę z wydawanym przez Antoniego Woykowskiego „Pismem dla Nauczycieli Ludu i Ludu Polskiego“. Pomijając fakt, że to były zasadniczo dwa oddzielne czasopisma: „Pismo dla Nauczycieli Ludu“ i „Pismo dla Ludu Polskiego“¹, wiadomość podana przez Szulkina okazała się zupełnie niezgodna z prawdą, co wykazała Janina Ender².

Opierając się na źródłach archiwalnych (Archiwum Uniw. Wrocł.): *Album der ohne Reifezeugnis bei der philosophischen Fakultät inscribirter Studierenden* (1834 — 1903) i *Allgemeine Studenten-Register. Philosophische Fakultät. Abgegangene Studenten* oraz na wydanym drukiem w r. 1844 *Verzeichnis der Behörden, Lehrer, Beamten und sämtlicher Studierenden auf der Königlichen Universität Breslau 1844*, stwierdziła, że Ewaryst Estkowski wstąpił na Uniwersytet Wrocławski we wrześniu 1844 r., że został immatrykulowany 13 I 1845 i że 14 XI 1846 wystąpił z Uniwersytetu.

Wreszcie Wisława Knapowska³, rozpatrując nie drukowaną pracę magisterską Józefa Skrzypczaka pt. „*Działalność społeczno-polityczna Ewarysta Estkowskiego 1848 — 1856*“, stwierdziła, że Skrzypczak objęcie przez Estkowskiego posady w Broniszewicach przenosi na rok 1846, co potwierdza ustalone przez Janinę Ender daty.

¹ Dowiodłem tego w rozprawie pt. „*Pismo dla Nauczycieli Ludu*“ (Przegląd Nauk Historycznych i Społecznych, 1954, s. 500).

² J. E n d e r, *Wrocławskie studia Estkowskiego* (Sobótka 1954, nr 1, s. 173).

³ W. K n a p o w s k a, *Ewaryst Estkowski w świetle badań współczesnych*, (Przegląd Zachodni 1955, nr 1 — 2, s. 269).

By sprawę lat studiów Estkowskiego na Uniwersytecie Wrocławskim ostatecznie zamknąć, pozwolę sobie przytoczyć w skrócie treść świadectwa odejścia wydanego Ewarystowi Estkowskiemu przez rektora i senat Król.-pruskiego Uniwersytetu we Wrocławiu⁴. Według świadectwa odejścia podpisanego przez rektora, sędziego uniwersytetu oraz dziekana, immatrykulacja nastąpiła 11 I 1845 r., a nie jak twierdzi J. Ender 13 stycznia. Natomiast zupełnie słusznie J. Ender przyjmuje datę wstąpienia Estkowskiego na Uniwersytet (wrzesień 1844 r.); świadectwo odejścia bowiem zaznacza, że Ewaryst Estkowski uczył na wykłady już w semestrze zimowym 1844 — 1845 r.

W ciągu swych studiów słuchał Estkowski następujących wykładów:

W semestrze zimowym 1844 — 1845 r.

1. psychologii u prof. Branissa — „nähmlich fleissig“;
2. ogólnej geografii Europy, Azji i Afryki u prof. Kutzena — „recht fleissig“;
3. o powstaniu i rozwoju niemieckich Uniwersytetów u prof. Guhrauera — „sehr fleissig“.

W semestrze letnim 1845 r.

1. logiki u prof. Branissa — „nähmlich fleissig“;
2. niemieckiej historii XIX wieku u prof. Stenzla — bardzo pilnie;
3. o życiu i pismach Lessinga u prof. Kahlerta — bardzo pilnie;
4. wyjaśnień *Sachsenspiegels* lib. I u prof. Gauppa — „fleissigst“;
5. ćwiczeń w seminarium slawistyczno-filologicznym u prof. Celakowskiego — nadzwyczajnie pilnie.

W semestrze zimowym 1845 — 1846 r.

1. o elektromagnetyzmie itd. u prof. Pohla — „nähmlich fleissig“;
 2. o popularnej astronomii
 3. o meteorologii i tellurycznym magnetyzmie
}	u prof. Bogusławskiego
}	— nadzwyczaj pilnie;
4. optyki u prof. Frankenheina — bardzo pilnie;
 5. historii średniowiecza u prof. Roepella — bardzo pilnie;
 6. o idei państwa u prof. Branissa — bardzo pilnie;
 7. o historii Śląska u prof. Stenzla — bardzo pilnie;
 8. starożytności słowiańskie
 9. ćwiczenia w semin. slawist.-filolog.
}	u prof. Celakowskiego
}	— bardzo pilnie;

⁴ Świadectwo odejścia (oryginał) WAP Poznań, *Acta betreffend den ehemaligen Seminar-Lehrers Evarist Estkowski*, Ober Praesid., IX C. o. 67.

10. starożytności u prof. Rittera	} doniesienie	
11. o zjawiskach wulkanicznych
u prof. Glockera		} o uczęszczaniu
na dwa ostatnie
12. geometrii analitycznej u prof.
Rosenheima		} wykłady
nie nadeszło.

W ostatnim (czwartym) semestrze 1846 r.

1. fizyki eskperymentalnej u prof. Pohla — pilnie;	
2. historii XIX wieku u prof. Stenzla — bardzo pilnie;	
3. historii słowiańskiej literatury
(czas starszy)	} u prof. Celakowskiego
— bardzo pilnie ⁵ .
4. ćwiczenia w seminarium slawist.-filolog.	

Wynikałoby z tego, że Estkowskiego najbardziej interesowała historia i literatura słowiańska. Na seminaria prof. Celakowskiego chodził przez dwa lata bardzo pilnie.

Studia więc Estkowskiego na Uniwersytecie Wrocławskim trwały dwa pełne lata, od września 1844 najprawdopodobniej do września 1846 r.

Podana przez J. Ender data wystąpienia Estkowskiego z Uniwersytetu Wrocławskiego (14 XI 1846 r.) jest zasadniczo datą wydania świadectwa odejścia, a nie opuszczenia Uniwersytetu. Gdyby bowiem sprawa przedstawiała się inaczej, musiałyby w świadectwie odejścia być wymienione rozpoczęte wykłady w semestrze zimowym 1846—1847; poza tym we wrześniu zaczynał się nowy semestr.

Wreszcie uwaga ostatnia. Zamykając swe studium J. Ender, cmawiając przyczyny przerwania studiów Estkowskiego, przytacza zdanie Z. Samolewicza⁶, że „zaszłe podczas jego pobytu we Wrocławiu wypadki przerwały dalsze jego kształcenie“, dodając, że może to były przyczyny polityczne. Obydwa określenia są niejasne. Natomiast świadectwo odejścia stwierdza: „W sprawie jego [Estkowskiego] zachowania się tak obyczajowego, jako też i ekonomicznego nic ujemnego do wiadomości władz dyscyplinarnych nie doszło. O udział w zakazanych związkach studenckich nie był podejrzany“.

⁵ Powyższe zestawienie podaję według posiadanych notatek.

⁶ Z. Samolewicz, *Estkowski Ewaryst* (Encyklopedia Wychowawcza t. III, Warszawa 1885).